

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Nørlund

Bebyggelse fra overgangen mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder.

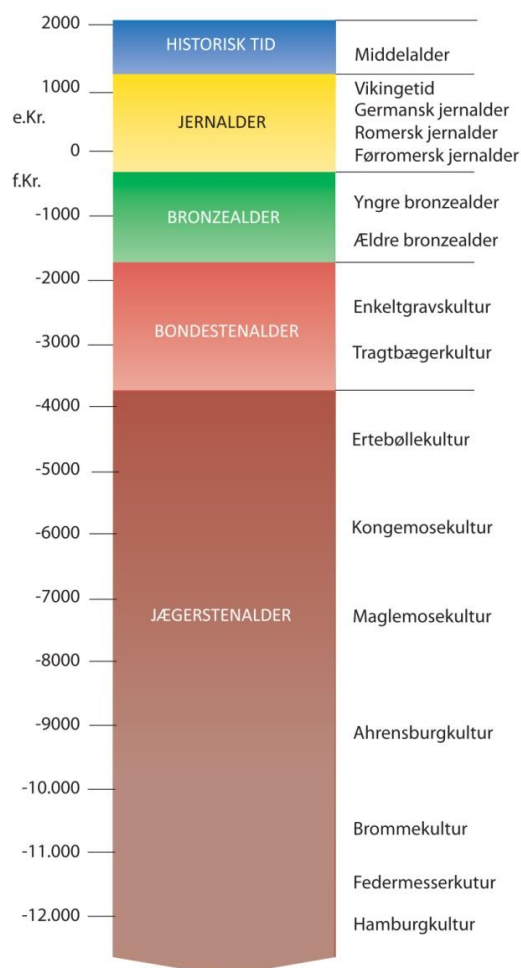
J.nr. ÅHM 7182

Udgravning marts-april 2020.

Rapport udfærdiget af: Arkæolog Peter Thomsen

Indholdsfortegnelse

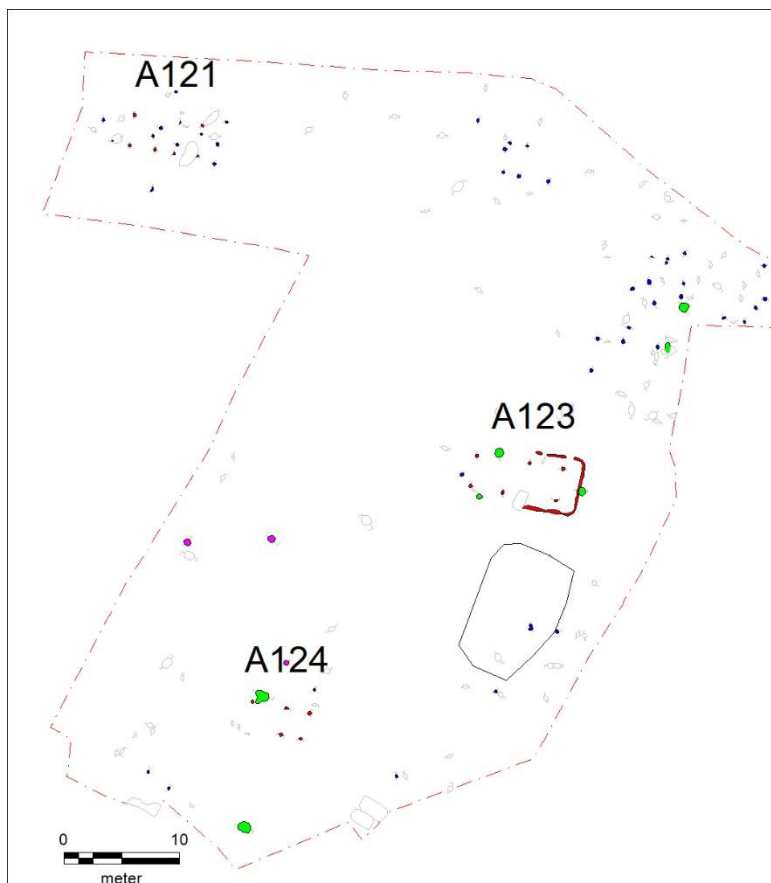
Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	4
Hvis du vil vide mere	5
Udgravningsdata.....	6

Indledning

I foråret 2020 gennemførte Nordjyske Museer en arkæologisk udgravning ved Nørlund i Gandrup. Efter feltarbejdet er der blevet gjort status over udgravningens resultater, som nu foreligger i både dette format og i den mere udførlige arkæologiske udgravningsberetning. Den arkæologiske beretning, genstandsmateriale samt digital dokumentation bliver opbevaret af Nordjyske Museer.

Ved den arkæologiske udgravning blev der udgravet et fundområde, der indeholdt stolpehullerne fra tre langhuse. Dertil blev der udgravet en større mængde stolpehuller, et mindre areal med ardsfor samt enkelte kogestensgruber og gruber, hvoraf en indeholdt en stor mængde brændt korn.

Figur 1. Fundområdet med de tre huse (rød), stolpehuller (blå), gruber (grøn) og kogestengruber (lilla). Med sort streg er anivet udstrækningen af ardsforene.

Undersøgelsens baggrund

I september 2019 udførte Nordjyllands Historiske Museum en forundersøgelse på stedet, da Aalborg Kommune ønskede at byggemodne arealet. Forundersøgelsen skulle klarlægge, om en egentlig udgravning var nødvendig, før byggemodningen kunne igangsættes. Forundersøgelsen resulterede i, at der blev fundet et fundområde, som indeholdt anlæg af kulturhistorisk interesse.

Lokalområdet i oldtiden

Det udgravede område ligger i et forholdsvis fladt terræn, som skråner let mod øst. Mod vest og nord er landskabet mere kuperet og mod øst og syd ender terrænet ud i lavtliggende arealer, som i oldtiden enten var våde enge eller en lavbundet del af Limfjorden.

På overgangen mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder, hvor de udgravede huse dateres til, var landskabet omkring den østlige Limfjord domineret af spredte gårde, som især lå i på kanten af de fugtige enge, hvor dyrene har kunne græsse. Oppe på

Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

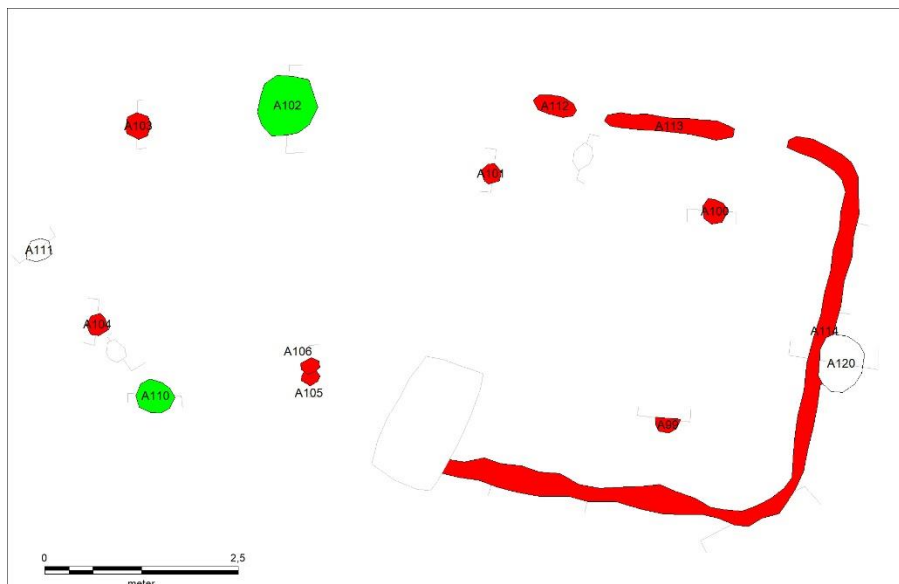
Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejds- og opbevaringsbygninger. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

de nærliggende bakker har gårdenes gravpladser lagt side om side med de tidligere tiders gravhøje.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der udgravet tre treskibede langhuse (A121, A123 og A124) (se figur 1). Husene er bevaret i form af stolpehullerne fra de stolper, som har båret taget. Ved hus A123 var der desuden bevaret en del af en væggrøft, hvori husets vægge har stået. Husene er mellem 9,2 meter og 4,8 meter lange og hus A123, som er det eneste hus med bevarede spor efter væggen, er 4,8 meter bredt (se figur 2). Fra

Figur 2. Hus A123 (rød) og gruber (grøn).

alle husene blev der lavet tre C15-dateringer, men dateringerne fra A121 kunne ikke give en brugbar datering. C14-dateringerne af A123 og A124 gav derimod helt identiske dateringer og placerede med stor sandsynlighed husene mellem år 540 f.Kr. og år 400 f.Kr., hvilket modsvarer overgangen mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder. Det er muligt, at de to langhuse enten har afløst hinanden eller eksisteret samtidigt.

I kanten af hus A123 blev der udgravet en mindre grube, som viste sig at indeholde en stor mængde brændt korn. Baseret på C14-dateringer er gruben samtidig med A123. Kornet i gruben bestod hovedsageligt af byg og enkelte hvedekorn, hvilket fortæller os, at disse to kornsorter blev dyrket på markerne langs Limfjorden for 2500 år siden. Sporene af disse marker blev også fundet under udgravningen, da der mellem Hus A123 og A124 blev fundet et mindre areal med ardspor (se figur 3). Ardsporene stammer fra en primitiv type pløjning som i Danmark var dominerende op til vikingetiden. Det er usikkert, om de udgravede ardspor er samtidigt med husene, men kornet i hus A123 kommer med stor sandsynlighed fra marker, som blev pløjet på samme måde.

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ¹⁴C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (¹²C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

¹⁴C-analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningen ved Nørlund har bidraget til vores viden om, hvordan oldtidsmennesket har boet i overgangen mellem yngre bronzealder og røromersk jernalder, og hvordan de har udnyttet landskabet langs den østlige del af Limfjorden. Dertil har den bidraget om vigtig viden om, hvilke afgrøder der blev dyrket på stedet for 2500 år siden.

Figur 3. Fotomosaik af ardsporene mellem hus A123 og A124.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Danmarks Oldtid, Bronzealder 2.000-500 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2002, Gyldendal.

Danmarks Oldtid, Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr., af Jørgen Jensen, 2003, Gyldendal.

Udgravningsdata

Nørlund, Gandrup

- Nordjyske Museer jnr. 7182
- Fund & Fortidsminder: 12.06.14 sb 65 og 71.
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 19/07118
- Bygherre: Aalborg Kommune.
- Undersøgt areal: 2.758 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Peter Thomsen
 - Arkæolog Lars Ole Hasager Kirk
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg